

Áform um breytingu á lögum um samræmda neyðarsvörun. Mál nr. S-144/2026

18. ágúst 2026

Landssamtökin Þroskahjálpi fagna því að lög um samræmda neyðarsvörun verði tekin til endurskoðunar. Mikilvægt er að nýr lagarammi taki mið af þróun í samskiptatækni og tryggi öllum jafnan, öruggan og raunhæfan aðgang að neyðarþjónustu.

Þroskahjálpi telur mikilvægt að réttur til aðgengilegrar neyðarsvörunar verði skýrt tryggður í lögnum sjálfum. Aðgengi má ekki eingöngu ráðast af tæknilegum útfærslum, verklagsreglum eða þróun einstakra þjónustuleiða. Við endurskoðun laganna gefst tækifæri til að festa í sessi þá meginreglu að allir geti leitað neyðaraðstoðar og fengið viðeigandi svörun óháð fötlun, tjáskiptamáta eða stafrænni færni.

Þroskahjálpi vill í því sambandi sérstaklega vekja athygli á stöðu fólks með þroskahömlun, einhverfu og annarra sem geta átt í erfiðleikum með samskipti og tjáningu. Aðgengi að neyðarþjónustu snýst ekki aðeins um að einstaklingur geti hringt í 112 eða komið neyðarboðum á framfæri eftir öðrum tæknilegum leiðum. Það þarf jafnframt að tryggja að neyðarþjónustan geti skilið einstaklinginn, átt við hann árangursrík samskipti og brugðist rétt við þörfum hans.

Í neyðaraðstæðum geta einstaklingar átt erfitt með að lýsa því sem hefur gerst, svara spurningum eða gefa upp staðsetningu og aðrar nauðsynlegar upplýsingar. Álag og ótti geta aukið þessa erfiðleika verulega. Sumir nota óhefðbundnar tjáskiptaleiðir eða þurfa einfalt og skýrt mál, stuttar spurningar og lengri tíma til að svara. Viðbrögð einstaklings í neyð geta jafnframt verið túlkuð ranglega ef starfsfólk hefur ekki næga þekkingu á ólíkum tjáskiptum og þörfum.

Þroskahjálpi telur því mikilvægt að við endurskoðun laganna verði sérstaklega tryggt:

- að réttur til aðgengilegrar neyðarsvörunar verði skýrt lögfestur og ná til fólks óháð fötlun, tjáskiptamáta eða stafrænni færni;
- að unnt sé að koma neyðarboðum á framfæri með fjölbreyttum og aðgengilegum samskiptaleiðum en ekki eingöngu hefðbundnum símtölum;
- að starfsfólk Neyðarlínunnar og eftir því sem við á, viðbragðsaðilar hafi viðeigandi þekkingu og þjálfun til samskipta við fólk með þroskahömlun, einhverfu og aðra sem þurfa aðlögun eða stuðning í samskiptum;
- að við þróun neyðarsvörunar verði sérstaklega hugað að auðskiljanlegum samskiptum og ólíkum tjáskiptaleiðum;
- að aðgengi sé tryggt í allri þjónustukeðjunni, frá því að einstaklingur kemur neyðarboðum á framfæri þar til viðeigandi aðstoð hefur borist og samskipti við viðbragðsaðila eiga sér stað.

Þroskahjálpar telur jafnframt mikilvægt að skoðað verði hvernig einstaklingum verði gert kleift, að eigin frumkvæði og með upplýstu samþykki, að forskrá upplýsingar sem geta skipt máli við neyðarsvörun. Slíkar upplýsingar gætu ekki aðeins varðað hjálpar- eða lækningatæki heldur einnig hvernig best sé að eiga samskipti við viðkomandi í neyð, til dæmis að nota þurfi einfalt mál, gefa lengri tíma til að svara eða nýta tiltekna tjáskiptaleið.

Slík skráning verður að byggjast á sjálfsákvörðunarrétti einstaklingsins, skýrum lagaheimildum, meðalhófi og öflugri persónuvernd. Markmiðið á ekki að vera að safna upplýsingum um fötlun einstaklings umfram það sem nauðsynlegt er, heldur að gera honum kleift að veita sjálfur þær upplýsingar sem hann telur geta stuðlað að öruggari og betri þjónustu þegar mest á reynir.

Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks hefur lagagildi hér á landi. Við endurskoðun laganna þarf því sérstaklega að horfa til ákvæða samningsins um jafnræði og bann við mismunun, aðgengi og rétt fatlaðs fólks til verndar og öryggis þegar hættu- og neyðarástand skapast. Að mati Þroskahjálpar leiðir af þessum skyldum að aðgengi fatlaðs fólks eigi að vera innbyggður hluti af lagaramma og framkvæmd neyðarsvörunar frá upphafi.

Að lokum leggur Þroskahjálpar áherslu á að fatlað fólk og samtök þess verði höfð með í ráðum við áframhaldandi vinnslu frumvarpsins og við hönnun, þróun og prófanir á þeim lausnum sem eiga að tryggja aðgengilega neyðarsvörun. Raunverulegt aðgengi verður best tryggt með því að þeir sem reiða sig á þjónustuna fái sjálfir að taka þátt í að móta hana.

Neyðarþjónusta þarf að virka fyrir alla – sérstaklega þegar mest á reynir.

Virðingarfyllst,

Guðmundur Ármann Pétursson

Formaður

Landssamtökin Þroskahjálpar